

UŽPALIŲ



Užpalių seniūnijos bendruomenės laikraštis

2024 m. Nr. 1

Užpaliai mūsų svajonių kraštas

Pavasaris atgaivina įvairius lūkesčius. Vienas jų, galimai pasikartojanti kas metai kraštiečių šventė. Laiko tėkmėje tapome labiau judūs ir mūsų deja, vis mažėja. Miestelyje gyventojų jau mažiau nei 600. Seniūnijoje 2024 m. sausio 1- osios duomenimis mūsų buvo tik 1416. Ačiū likimui dar matome miestelio gatvėmis stumiamų vežimėlių su mažais vaikais. Tai mūsų ateitis, kurią šiandien kuriame ant prosenių pamatų. Jei pažvelgtume 280 metų atgal tai pagal Užpalių bažnyčios krikšto knygas 1744 m. Užpalių bažnyčioje pakrikštyta 117 vaikų, o prieš 200 metų – 192 vaikai. Bet nenukabiname nosių ir džiaukimės tuo ką turime. 1999 m. per kraštiečių šventę buvo pristatyta Stanislovo Balčiūno ir Vandos Kuliešienės knyga „Užpaliai mūsų svajonių kraštas“. Po 25 metų, šiais, 2024 metais, gegužės 25, ir 26 dienomis kviečiame visus užpaličius sugrįžti namo ir pabūti kartu. Kviečiame atvykti į Užpalius ir tuos, ku-



Nuotaruoka kun. Jono Bučelio

rie mūsų seniūnijoje turi pažįstamų. Jei neturi pažįstamų, galbūt turi smalsumo pažinti užpaličių svajonių kraštą. Skelbiame preliminarų kraštiečių šventės

planą kuris dar bus koreguojamas.

UKC Užpalių skyriaus renginių organizatorė Birutė Minutkienė

KRAŠTIEČIŲ ŠVENTĖ - 2024
„Užpaliai mūsų svajonių kraštas“

gegužės 25 d.
Užpalių gimnazijos stadione
10.00 val. Sporto šventė.
Užpalių gimnazijoje:
11.30 val. Dalyvių registracija,
XVII a. Istorinių žemėlapių kopijų paroda.
12.00 val. Užpalių gimnazijos bendruomenės sveikinimas.
12.30 val. Kraštiečių suvažiavimas.
Krokulėje:
16.00 val. Šv. Mišios.
17.00 val. Savo eiles skaito poetas Algis Jakštas.
11 – 15 val. **Kamenyčios lankymas.**
Miestelio centre:
Užpalių gimnazijos darželio vaikų piešinių paroda.
18.30 val. Užsiėmimai su vaikais:
- renkame greičiausiai ropojantį vaiką, žaislo dėjimo į krepšį rungtis, pasakojimo edukacija ant kilimo,
19.00 val. Utenos meno mokyklos mušamųjų instrumentų studija „Drum - bum“ (vad. Saulius Auglys),
19.30 val. Užpaličių meninė programa,
20.00 val. Dainuoja grupės Tau vokalistas Valdas Zibolis,
21.00 val. Grupės Žvaigždžių spindesys koncertas.

gegužės 26 d.
11.00 val. Šv. Mišios **Užpalių Šv. Trejybės bažnyčioje**
Organizatoriai:
Užpalių seniūnija, Užpalių gimnazija, UKC Užpalių kultūros skyrius, Utenos A. ir M. Mikėnių VB Užpalių padalinys, Klubas „Ašvienių fanai“, Užpalių Šv. Trejybės bažnyčia

Pateikiame šiek tiek skaičių, kurie galėtų būti įdomūs seniūnijos gyventojams

Užpalių seniūnijoje dirba 13 asmenų: seniūnas, vyresnioji specialistė, specialistė, elektrikas, du pagalbiniai darbininkai – katilinės kūrikai, trys ūkvedžiai (Užpalių kultūros centre, Vilučių bendruomenės namuose ir Kaniūkų bendruomenės namuose), dvi gatvių valytojos, valytoja ir kapinių prižiūrėtoja.

Užpalių seniūnijoje 2023-12-31 dienai deklaruota 1416 asmenų.

Užpalių miestelyje - 596 gyventojai.

Seniūnijoje yra 22 kultūros paveldo objektai, 3 poilsiavietės: Aukštuočių g., Astiko g. Užpalių miestelyje ir Kaniūkų kaime, Šilo g.

Bendras prižiūrimų ir tvarkomų teritorijų plotas yra – 25,77 ha.

Veikiančių ir neveikiančių kapinių plotas, kuris yra prižiūrimas – 6,41 ha.

Seniūnijos prižiūrimų vietinės reikšmės viešųjų kelių ilgis - 114,62 km, prižiūrimų šaligatvių ilgis – 3,2 km.

Prižiūrimi šaligatviai šiose gatvėse: J. Basanavičiaus, Astiko, Pilies, Vytauto g. Žiemos metu šių gatvių šaligatviai yra nubarstomi smėlio druskos mišiniu.

Užpalių seniūnijos vyr. specialistė Aistė vaškeliene

Du užpaličiai apdovanoti Gabrielės Petkevičaitės-Bitės medalis „Tarnaukite Lietuvai“

Apdovanojimas medaliu įsteigtas 2011 m. balandžio 13 d. Seimo valdybos sprendimu Nr. SV-S-1114 pagerbiant iškilų Gabrielės Petkevičaitės-Bitės asmenybę ir skiriamas siekiant skatinti Lietuvos visuomenę dirbti valstybės labui ir jos gerovei, reikšti ir įgyvendinti pozityvias idėjas, brandinančias visuomenės pilietiškumą, tautinę savimonę ir kultūrinį sąmoningumą.

Apdovanojimo medaliu skyrimo kriterijus nustato ir apdovanojamą medaliu asmenį išrenka Seimo valdybos sudaryta Gabrielės Petkevičaitės-Bitės medalis „Tarnaukite Lietuvai“ kandidatų vertinimo komisija. Kiekvienais kalendoriniais metais skiriami ne daugiau kaip keturi apdovanojimai už kiekvieną Nuostatų 3 punkte nurodytą veiklą. Iškilmingas renginys, kuriame skelbiamas



Nuotatrukos JK „Ašvienių famų“ archyvu

Atsižvelgus į Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viso gyvenimo veiklą, apdovanojimas medaliu yra Seimo paskatinimas už šią veiklą:

- parlamentarizmo tradicijų puoselėjimą, pilietiškumo ir demokratijos skatinimą;
- filantropinę veiklą, ypač jaunų žmonių saviraiškos skatinimą ir rėmimą;
- savanorystės kultūros sklaidą Lietuvoje;
- visuomeniškai aktualią publicistiką, ugdančią tautiškumą ir dvasines vertybes.

Medalis gali būti skiriamas už visuomeninę veiklą Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių piliečiams, piliečių bendruomenėms, asociacijoms ir kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, atitinkantiems apdovanojimo medaliu skyrimo kriterijus. Apdovanojimas medaliu tam pačiam asmeniui gali būti skiriamas tik vieną kartą.

ir apdovanojamas nugalėtojas (nugalėtojai), vyksta kiekvienais metais kovo 30 d., Gabrielės Petkevičaitės-Bitės gimimo dieną, Panevėžyje. Gabrielės Petkevičaitės-Bitės medali „Tarnaukite Lietuvai“ ir jo liudijimą teikia Seimo Pirmininkas arba jo paskirtas asmuo. Apdovanojimo metu įteikiamas medalis ir medalis liudijimas.

2012 metais Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu „Tarnaukite Lietuvai“ už filantropinę veiklą, ypač jaunųjų kūrėjų skatinimą ir rėmimą apdovanotas pirmasis užpaliėtis literatūros ir teatrologijos profesorius Bronius Vaškelis. Apie Bronių Vaškelį buvo rašyta 2022 m., balandžio mėnesio numeryje, prof. Albino Kustos straipsnyje „Netekome žymaus kraštiečio“.

Po dvylikos metų, 2024 m. Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu „Tarnaukite Lietuvai“ tarp 16 mokslininkų, visuomenininkų, kūrėjų pateko ir užpaliėtė, Užpalių krašto gar-



bės pilietė, Utenos krašto garbės pilietė, visuomenininkė, žirgininkystės tradicijų puoselėtoja Viktorija Jovarienė. Ji apdovanota už filantropinę veiklą, ypač jaunų žmonių saviraiškos skatinimą ir rėmimą.

Bibliotekininkė Vida Juškienė

Aktyviai šventėme LAISVĘ

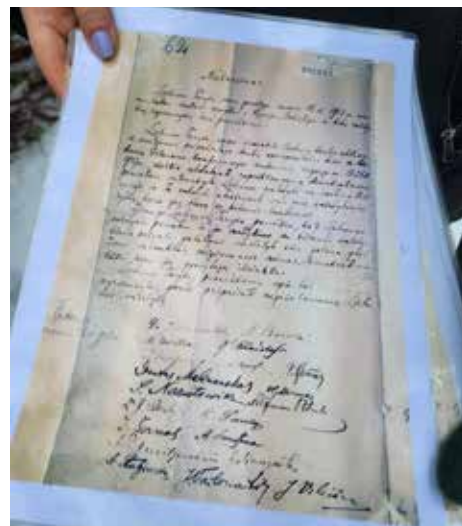
Jau kelis metus Užpalių bendruomenė aktyviai sutinka valstybines šventes. Šių metų Vasario 16 d. rengėme pažintinį žygį su užduotimis „NEPRIKLAUSOMYBĖS AKTO PAIEŠKA ŽAIBIŠKĖSE“. Vadovaudamiesi žygio žemėlapiu, ieškojome miške padėtų skaičių. Juos suradę turėjome iššifruoti paslėpto „Vasario 16 d. nepriklausomybės akto“ vietą.



Žygį pradėjome prie buvusio Degesių - Kaniūkų tilto, apie kurį mena Šventojoje likusios atramos ir keliukas per senvagę. Šis tiltas kadaise vedė į vieną geriausių Užpalių krašte, Degesių malūną. Toliau kelias, per Kaniūkų šilą, vedė į Žaibiškes. Žaibiškėse turėjome surasti padavimais apipintą didįjį Žaibiškių akmenį, ant senojo piliakalnio, o gal alkakalnio įsikūrusias kaimo kapiaines. Ši vieta žymi tuo, kad čia buvo rastas apeiginis akmuo su dubeniu. Kam įdomu paveldo paminklą galima pamatyti prie Molėtų observatorijos. Kapinėse pastatytas paminklas šio krašto partizanams ir tremtiniams. Žymiausi iš jų broliai Bronius ir Feliksas Stasiškiai.

Bronius - Sūkuryš, g. 1924 m. Žaibiškių k. buvo Margio rinktinės štabo viršininkas. Žuvo 1949 12 04 su broliu Feliksu, J. Čyžiumi ir I. Klibu, iš A. Masiulio sodybos Vaiskūnų k. traukdamiesi į Paimdrės kaimą.

Feliksas - Smūgis, gimęs 1922 m. Žaibiškių k., įstojo į Pr. Kemeklio partizanų būrį. 1949 m. pats buvo Audros būrio vadas. 1949. 11. 20 buvo paskir-



tas Dariaus ir Girėno kuopos vadu. Rašė eilėraščius, buvo paruošęs rinkinį „Trys žingsneliai“. Žuvo 1949. 12. 04 Žuvusieji atvežti ir išniekinti Užpalių aikštėje. Palaidojimo vieta nežinoma.

Paskutinė žygio vieta - didysis, antrasis Žaibiškių piliakalnis, prie kurio iššifravus rastus skaičius reikėjo surasti paslėptą Vasario 16 d. Nepriklausomybės aktą. Pirmieji (po Liudo Mažylio) Nepriklausomybės aktą surado Emilija, Jonas ir Giedrė, neužilgo po jų Virginijos komanda.

Nors oras nelepino, bet galime pasidžiaugti gausiu žygio dalyvių būriu, su gera nuotaika gerai praleistų laiku. Dėkojame rėmėjams - Vilmai ir Pauliui Tarvydams, Užpalių gimnazijos žygeiviams, Modestui už malkas.

Kaimyninės seniūnijos Nepriklausomybės atkūrimo dieną pasitiko gražų vakarą, Vyžuonų šile ieškodami 11 „angelų“

Saulei leidžiantis užpalėnai, vyžuo- niškiai ir svečiai iš kitų žemių susitiko Vyžuonų šile, prie Balčio ežero poilsia- vietės švęsti Nepriklausomybės atkūri- mo dieną. Pasiskirstę į komandas daly- viai gavo žygio žemėlapi su užduotimis

- surasti 11 „angelų“ ir surinkti kuo dau- giau šiukšlių.

Visos dalyvavusios komandos sė- kmingai atlikinėjo užduotis. Geriausiai sekėsi svečių iš Utenos Virginijos vado- vaujamai komandai, jie gavo pagrindinį prizą - Simonos pagamintą tortą su siurprizu. Šiukšlių daugiausiai surinko Tomos ir Sauliaus komandos, jos buvo apdovanotos Vyžuo- niškių bendrijos prizais.

Smagi šventė tęsėsi prie laužo. Dalyvius sveikino bu- vusi Vyžuonų seniūnė Jolita Bučelienė, naujai paskirtas seniūnas Vytautas Vanagas ir bendruomenių pirminin- kės Renata Davniukienė, bei Toma Skubiejė.



Aktyvios rungtys vyko ir sutemoje. Skraidančių lėkščių mėtymą laimėjo Giedrė, o naktinį tinklinį su šviečiančiu kamuoliu, labai atkakloje kovoje laimėjo Užpalių jaunimo komanda.

Po aktyvių veiklų labai skaniai vaišino- mės firminėmis, vyžuo- niškių vietoje kepa- momis žalčio ausutėmis ir Ogio žuviene.

Galime pasidžiaugti pavykusia kai- myninių seniūnijų švente, padėkoti Už- palių ir Vyžuonų bendruomenėms, talki- ninkavusiems teisėjams Birutei, Dainiui, Sauliui. Lieka tik, linkint gražaus kaimy- nų sambūrio, kitais metais pratęsti laisvos šalies, laisvų žmonių, Nepriklausomybės atkūrimo dienos paminėjimą ir vėl pa- tiems sau susikurti šventę.

*Žygių rengėjas Giedrius Indrašius
Nuotraukos iš bendruomenės
„Užpalėnų krivulė“ archyvo*

Po palias braidantis pavasaris

„Upe Švintoji, upe Švintoji, tu mum – be gala, ir be kruntų...“ – tokia zarašiškių bardų grupės „Šulnys“ dainos [ž. ir m. Algirdo Svidinsko] atkarpa sukasi ir šį pavasarį kone metų pradžioje po Užpalių palias pasipylusiais vandenimis, beieškančiais senvagių, kadaise skalavusių tikrų tikriausiai ir Lygamiškio pilialknį, nuo kurio nuleisdavusios laumės rūko laivais. Antai vienas, suakmenėjęs kyšo iš pakraušės, kuria bėgiojo nūnai plačiai pripažinta aktorė Nijolė Narmontaitė besifilmavusi Raimondo Vabalio filme „Miškais ateina ruduo“ [pagal Mariaus Katiliškio romaną].



Kai palios patvinsta, pradedame lūkuriuoti per jas atbrendančio pavasario, kuris mūsų krašte ne visuomet atskuba su Vieversio/Vyturiuko diena [03.34], kuomet žiemos metų užsisėdėjusius troboje vaikus kviesdavo išokti į suaugusiųjų batus ir apibėgti sodybą. Kadangi to apavo būdavo ne taip jau gausiai, tai susidarydavo tarsi estafetės: pirmasis apibėgęs, atiduodavo batus kitam, belaukiančiam savo eilės, o pats būdavo pavaišintas šilta, ką tik iškepta įvairių grūdų malimo bandele. Žinau, kad šiais laikais, kai kur mokyklose taip pat žaidybiškai organizuojamos sportinės estafetės, suprantama, jau su kitokiais prizais.

Šventojo Kazimiero, istorinio Lietuvos karalaičio, tuo pačiu ir šventojo ne tik Lietuvos, bet visos Europos jaunimo globėjo dieną [03.04] labiau žinome,

kaip garsųjį, daugiau kaip 4 šimtų metų tradiciją tęsiantį Vilniaus Kaziuko kermošių. Žodis kermošius lietuvių kalboje adaptuotas iš vokiško termino Kirche messe [bažnytinis/atlaidų turgus]. Todėl iki 20 amžiaus pabaigos labiau priimta buvo švęsti ten, kur yra šio šventojo vardu pavadintos bažnyčios ar kiti atminimo ženklai. Tačiau dabar, kaip žinome, visai linksmi mokyklose vyksta mažieji Kaziuko turgai, randamas net vienas kitas šviesuolis amatininkas Kazimieras, su kuriuo padraugaujama, iš jo pasimokoma amato paslapčių, o pačiame turgaus vyksme sudedama ir kai kas iš

mokymo proceso: sukuriama reklamos tekstai – lavina kalbos įgūdžius, prekiaavimas ir derėjimasis patikrina matematikos gebėjimus ir pan. Beje, tomis dienomis žmonės keldavo inkilus kiemo bičiuliams varnėnams [iš čia kalendoriuje atsirado Špoko/ Varnėno diena], o pasitarę su paukščių įpročių žinovais, sumeistrudavo ir kitokių namelių, belaukdami keturiasdešimties parskrendančių paukščių [03.10].

Skaičius 40 nuo senovės buvo mitologinis. Iš Biblijos žinome, kad didysis tvanas truko 40 parų [dienų ir naktų], Dievo išrinktoji tauta iš Egipto nelaisvės į Pažadėtąją žemę keliavo 40 metų. Arabų pasakų herojus Ali Baba taip pat turėjo atsikratyti 40-ties plėšikų, kad galėtų atverti Sezamo lobius. Galų gale – ar neįrašysime kada nors į šią eilę ir mūsų kartų eilėje atkurtosios Lietuvos nepri-

klausomybės – kovo 11-ąją, parskridus paukščiams?

„Nuo švento Juozapo – gervė raitan, o lydeka nerštan“ – posakis, buvęs dažnas senųjų laikų užpalėnų lūpose. Nors gal ir ne taip jau seniai, vyresniojoj kartoj dar ne vienas, augęs arčiau upių ir ežerų, atsimintų, kaip po sniegingų žiemų plačiai patvinus pakrančių pievoms, kaimų vyrai ir paaugliai brisdavo gaudyti lydekų – tiesiog rankomis pavykdamę sučiupti. Juozapo vardas mėgtas mūsų krašte, ne šiaip sau ir Užpalių bažnyčios fundatorių bei statytojų valia dešinysis šoninis altorius dedikuotas Šventosios šeimos globėjui Juozapui. Gerai pagalvojus, jis turbūt galėtų pagelbėti ir nūdienos atsivėrusio pasaulio išsklaidytoms giminėms, kadangi pats buvo patyręs migranto dalią... Beje, ar tik ne ilgai lauktus sugrįžėlius sveikina pempelės, kurioms ta pati kovo 19 diena priskiriama? O gal pačios dziaugiasi, laimingai paukščių takais parkeliavusios į gimtinę?

Bloviesčiai [03.25] – senųjų užpalėnų tarmėje išlaikytas žodis iš pietinių slavų kalbų [blaga vestj – geroji naujiena] ant gandro sparnų parskraidintas, Evangelijose pasakoja apie Arkangelo apreiškimą Švenčiausiajai mergelei Marijai, kad ji tapsianti Dievo motina. Tuo pačiu dažnoje pirkioje tolydžio nuskambėdavo kūdikių verkavimai ir krykštavimai. Apie tą metų gandrų parneštus vaikus vyresnioji etnokultūros tyrėjų karta yra išmintijusi, jog jie esą Joninių nakties stebuklai – paparčio žiedo dovanos. Tuo, regis, tikras ir uteniškis poetas Petras Panavas, viename iš eilėraščių pareiškęs: „Kol šitoks oras ir šitokios palios, gandrums Užpalių bus darbo lig valiai.“ Yra kur jiems palei Šventąją pabraizdyti, pavarlinėti, pažuvauti, o ir vietos lizdams ne tik sodybų medžiuose, bet ir ant elektros stulpų, pagal naujosios architektūros madas, turėtų užtekti.

Pavasaris – Velykų metas. Šventės, kuris iš senų senovės vadinta Didi diena. Tai patvirtinama Verbų ryto oracijoje, kuomet anksčiausiai atsikėlęs, iš vakaro smagią kadaginę verbų šluotelę surišęs namiškis linksmi žadina pramiegojusius: „Ne aš plaku – verba plaka, verba plaka, verba sako – po savaitės Didi die-

(nukelta į 5 psl.)

Po palias braidantis pavasaris

(atkelta iš 4 psl.)

na, ji pralinksmins mus kiekvieną. Aš tau linkiu sveikatos, tu man žadėk margutį“. Parinkau šią versiją iš daugybės to meto apeiginių tekstų, kurių per XIX-XX amžius gausiai surinkta į Lietuvos tautosakos archyvą, kuriame darbuojosi, vedu ekskursijas įvairaus amžiaus smalsuoliams iš visų Lietuvos pakraščių, ir vis laukiu savo krašto žmonių apsilankant. Taigi, verbų oracija – daug pasakanti: kas pirmas atsikėlęs atlieka senąją, dabar jau žaidybinę, apeigą, tas būsiąs gudrus, apsukrus, verslus. Kaip gi kitaip – juk nemarginęs margučių jų jau turės. Tas, kuris pramigęs išplaktas, būsiąs sveikas [žinome, kad miegas labai gelbėja išlaikyti ar atstatyti sveikatą]. Be kita ko, Verbų sekmadienis tradiciškai įvesdavo žmones į Didžiąją priešvelykinę savaitę. Pirmąsias tris dienas buvo tvarkoma sodybų aplinka, švarinamas ir gražinamas namų vidus, ruošiami nauji drabužiai šventėms. Po to ateidavo Didysis tridienis. Ketvirtadienį, kuris kadaise vadintas žaliuoju, švarioju būdavo prausiamasi pirtyse, jei Velykų metas ateidavo anksti [kaip kad šiomet], arba, sulaukus šilumos, jaunesni, stipresni išbandydavo sveikuolių maudynes ar prausynes atviruose vandenyse. Ypač buvo ieškotinos vietos, kurios vanduo tekėdavo į rytus, saulės tekėjimo pusę – ten išsimaudę, sakydavo, būsią ilgai sveiki ir jaunatviški. Šventosios vingiuose tų vietų atrastume ne vieną. Galimas dalykas, jog būtent taip švento šaltinio statusą bus įgavusi ir mūsų Krokulė. Kuomet filmavome Lietuvos televizijos [LRT] filmą „Kas pakorė sūpuoklėles. Velykos Užpaliuose“ [1998] sudėjome nemažai jau pamirštų Aukštaitijos velykinių papročių, tačiau romantiški „Pasagėlės“ kanklininkų atliekami Krokulės vandens samstymo ritualai tebeturi mūsų vietai svarbų įprasminimą: šito vandens keliaujame nuolatos pasisemti, atsigerti, nusiprausti... Didžiojo šeštadienio apeigose šventinamas vanduo ir ugnis. Su mieląja mūsų Viktorija toje televizijos laidoje bandėme atkurti senovinę situaciją, kuomet nuo velykinio šventoriaus laužo parneštos žarijos įkurią naują ugnį švariai iššluotoje duonkepėje krosnyje, taip pašventinant visus namus, prašant apsaugos nuo gaisrų ir skalsos iškeptai duonai. O štai linksmy-

lenktynių, kai pasibaigus Prisikėlimo pamaldoms Užpalių parapijos ūkininkai bėgte išpuolę iš bažnyčios, šokdavo į vežimus ir ragindami ristūnus skubėjo kuo greičiau parvežti džiaugsmo žinių namiškiams – nė atkurti nereikėjo: už-



Nuotarikos kūr. Jono Bučelio

palėnai tebėra šaunūs važnyčiojajai.

Velykų rytą tikėta, kad ta šeima, kuri anksčiau už kaimynus susės už stalo, pasidalins šventintą margutį – bus pirma visuose kaimo reikaluose, ūkio darbuose ir kitur. Kitas gražus tikėjimas: jeigu kada pasiklysi miške – atsimink su kuo per Velykų pusryčius daužei pirmąjį margutį: galva prašviesės, išgąstis praeis, rasi kelią namo. Šitas patarimas, beje, labai patinka kitose šalyse gyvenančių lietuviškų šeimų vaikams: kai skaitau nuotolines paskaitas lituanistinių mokyklų mokiniams, nuolat gaunu žinučių, kad jie būtinai tuo pasibaudošią, net jeigu pasiklystų kokiam nors didmiestyje.

Kalbant apie balandį, daugiausia ir kalbama apie Velykas, nes jų raiškos tankiausiai užpildo šio mėnesio kalendorių. Kad Velykos iš tiesų Didi diena, kaip iškalbėta verbų oracijoje, liudija ir latviškas šventės pavadinimas: Lieldiena, t.y. Didžioji diena. Patikimais prosenovinių tikėjimų liudijimais verta pasidalinti: ko neišsaugojome mes, tebesaugo latviai, ką primiršo jie – mes galime priminti. Toks tat baltų brolystės paveldas.

Kalbėdama apie Velykų prasmes, dažnai Velykas prilyginu mitinei pava-

sario paukštei su galingais sparnais, kurių vienas, septynios savaitės gavėnis meto moja mums iš praeities, o kitos septynios, iki Sekminių, kviečia į ateitį. Į šią šventę sudėti kone visi mūsų protėvių, senelių ir mūsų pačių pažinti kalen-

doriniai ženklai: „Po pavasario lygiadienio [saulės kalendorius], stojus pilnačiai [mėnulio kalendorius], artimiausią sekmadienį [krikščioniškasis papildinys] – VELYKOS !!! Ankstyviausios Velykos gali mus pasveikinti kovo pabaigoje, per kokias tris dienas po lygiadienio, kuris kasmet išskaičiuojamas astronomų [03.19-22]. Gali jos pasibelsti balandžio 1 – neatmestinas pamintijimas, kad ir juokų diena iš to džiugesio nubyrėjusi. Juokų, juokdarių, padorių pokštinių tai diena – ne melo, ne patyčių, ne apgavysčių ar kitokių blogų poelgių, bet visuotinės linksmybės. Vėlyviausios Velykos sutampa su Jurginėmis, ir čia vėl, kaip jau minėjau ankstesniame tekste, čia patvirtinama žirgo ir raitelio bendrystė. Jeigu šventasis Mikalojus iš Latvijos parnešė pasiūlymą gruodžio 6 pamaloninti arklius darbininkus, tai jurginės balandžio 23 – riterio/raitelio Jurgio vardu džiaugiasi ir siūlo žirgus jočia pramankštinti. Visai netoliese, Švenčionijos krašte, palei Adučiškį ir kitur, ano amžiaus pradžioje yra užrašyta pasakojimų apie raitųjų improvizuotus pasigalynėjimus, kadaise simbolizavusius žiemos ir pavasario kovas ir pervartą į šilumos metą. To meto apeiginės dainos mini Jurgio

(nukelta į 6 psl.)

„Rašai eiles gražias iš nuoširdumo auros“

Kaniūkų (Utenos rajonas, Užpalių seniūnija) laisvalaikio salėje 2024 m. sausio 20 d. buvo jauku, netrūko šilumos, nuoširdumo ir gėlių. Sveikinome Utenos krašto poetę, mokytoją, rašytoją, kraštotyrininkę, visuomenininkę Reginę Tamošiūnaite – Abukauskienę su jubiliejiniu 70 – ju gimtadieniu. Šventinį renginį „Su tavim dalinuosi“ organizavo Kaniūkų bibliotekininkės: Vida Juškienė, Ernesta Šlapelienė ir Kaniūkų krašto bendruomenė (vadovė Aušrė In-

drašienė).

Gimusi ir augusi daugiavaikėje Antano Tamošiūno (1929 – 2021) ir Onos Juodvalkytės (gim. 1930) šeimoje, Žadavainių kaime (Utenos rajonas), Regina buvo vyriausia, todėl daugiausia ir vargo teko patirti. Vos ne kasmet mama gimdydama augino septynis broliukus ir šešias sesutes, tad Regina vardina juos pagal eiliškumą nesuklysdama: Regina, Auksė, Artūras, Sigitas, Antanas, Stasys, Rima, Dalia, Gintautas, Regimantas, Jo-

nas, Vida ir Janina. Visi užaugo sveiki, gražūs, išsimokslinę, o brolis Jonas Tamošiūnas (gim. 1972) – kunigas, buvęs karo kapelionas, dabar Vabalninko parapijos klebonas.

Gausios šeimos vaikui Reginei visur teko pagyventi: Šlepečių kaime pas senelius, Utenos ir Molėtų internatinėse mokyklose, Vilniaus bendrabutyje, kol studijavo ir 1980 m. baigė Vilniaus pedagoginį institutą. Dešimt metų mokytojo Molėtų rajone, buvo aktyvi savišvietė, visuomenininkė, Lietuvos kraštotyros draugijos Molėtų skyriaus atsakingoji sekretorė.

Pasikeitus šeimyninio gyvenimo aplinkybėms, trisdešimtmetė Regina su dukrelėmis Inga ir Jovita apsigyveno Kaniūkų kaime, Užpalių krašte. Kol veikė mokykla, mokytojo, vėliau užsiėmė kita veikla. Čia gražią moterį paviliojo darbštus ūkio elektromontieris ir suvirintojas Vytautas Abukauskas. Šeimoje gimė sūnus Vytautas ir dukra Saulė. Tačiau Regina nenuotolo nuo bendruomenės kultūrinio gyvenimo. Prasižėjęs Nepriklausomybei, organizavo popietę „Lietuviais esame mes gimę“, (nukelta į 8 psl.)



Nuotrauka Vytauto Andrašiaus

Po palias braidantis pavasaris

(atkelta iš 5 psl.)

raktus, kuriais jis atrakina žemę, paleidžia žolę, pradeda ganiavos ir kelionių veiklas. Kaip tik per Jurgines viešuose sambariuose vyrams patikėta kepti arkliaganų kiaušiniene, ir šioji tradicija dabar puikiai gyvuoja, jos apraiškas su LRT televizijos laida „Gimtoji žeme“ esame filmavę Sudeikiuose ir Vaikutėnuose, visai kaimynystėje. Beje, Šventasis Jurgis, antrasis [po Šventojo Kazimiero] Lietuvos globėjas, yra puikus ne tik žirgų, bet ir vilkų raitelis: senesniais laikais tinkamai švėsdami jurgines, ūkininkai prašydavo saugoti bandas nuo plėšrūnų, tam tikromis apeigomis aukodavo „vilko dalį“. Ar neteks kartais, keičiantis ekologinėms sąlygoms, vėl grįžti prie kadaise pamirštų ritualų?

Po Jurgio atskubėjęs Morkus [04.25] kviesdavo šeimninkes susirūpinti daržais, Stanislovas cibulinis [05.08] rūpindavosi užbaigti daržų ruošą. Apie juos tauragniškių paprotyme gražiai yra aprašiusi dr. Eugenija Šimkūnaitė. Ta-

čiau mums, užpalėnams, ko gero, labiau privalu prisiminti Šventąjį Florijoną [05.04], kuriam mūsų pirmtakai pastatė paminklą miestelio aikštėje palei bažnyčią, prašydami saugoti Užpalius nuo gaisrų, kadangi šis šventasis yra ugniagesių globėjas. Bet vėlgi, sukus apsukus, paminklas, kaip matyti senose nuotraukose, labai gražiai sergėdavo arklius ir vežimus, kol jų savininkai meldavosi bažnyčioje, derėdavosi turguje ir dar ką nors tokio veikdavo. Labai tinka čia sumanymai rengti ugniagesių parodomąsias programas, priešgaisrinius instruktažus arba užpalietiškus maratonus. Tikiuosi, kad tokia geroji patirtis vis dar tebegyvuoja.

Per gegužės mėnesį gražiai įsitarpuoja ir kitos velykinio meto, nutaikyto į ateitį, šventės. Kryžiaivos dienos prieš Šeštines, paliko prisiminimus apie apeigas, per kurias kaimuose giedodami žmonės pulkais lankydavo savo statytus ar tėvų paliktus kryžius, juos puošdavo žolynų vainikais ir prašydavo savo lau-

kams lietaus arba giedros, atitinkamai to, ko trūkdavo tų metų pavasarį, kad pasėtas grūdas, pasodintas daigas kuo gražiau prigytų, kuo vešliau išaugtų ir subrandintų kuo turtingesnę derlių.

Pavasaris, kaip ir mūsų vaikystės dienos, tikrai labai turtingos visokeriopa patirtimis bei apeigynu, todėl šioje teksto atkarpoje nesutalpinsime netgi viso gegužės mėnesio, iki vasaros slenksčio dar palikdami vietos Sekminių aukštaitiškajai raiškai, o tas Šventosios senvages, kuriomis pradėjome šį skaitinį, paliksime įtaigiai priminti didžiųjų Užpalių parapijos atlaidų – Traicės [Švenčiausios Trejybės] sekmadieniais po Sumos buvusius špacierus, t.y. vaikštynes ir piknikus palei Šventąją, o dar seniau – malūno saloje įrengtą alėją, apšviestą to paties malūno prisukta elektros šviesa – ir ne tik per atlaidus.

Vėl pasikartojam: metų virsme/slinktyje nėra pabaigos.

Etnologė Gražina Kadžytė

Iš kasdienybės knygos - Vilučiai

Vis labiau įsidrąsina pavasaris, atsiųsdamas gaivaus vėjelio dvelksmą, nutiesdamas žibuoklių taką, padovanodamas paukščių giesmę ar saulės šypsnį. Gandralizdyje dairosi gandas, prie inkilo varnėnas straksi.

Sveiki sulaukę pavasario!

Kaime gyvenimas teka įprastu ritmu. Velykinis laikotarpis kvietė džiaugtis gyvenimu, kiekvienu šalia esančiu žmogumi ir patirti pilnatvę. Išgyvenome šį džiaugsmą kiekvienas savo širdyje ir gyvenime.

Vilutiškių bendrija jau kelintus metus įgyvendina socialinių paslaugų pagalbos projektą „Ištiesk pagalbos ranką bendruomenės nariui“, kuris yra finansuojamas iš Savivaldybės biudžeto lėšų. Projekto metu, vyresnio amžiaus žmonėms teikiama pagalba tvarkantis buityje, nuperkant vaistų ar maisto. Projektas yra

tęstinis, jo trukmė 12 mėn. Vilutiškiams pagalbą teikia - Jolita Gaučytė, dirbanti pagal individualios veiklos pažymą. Per savaitę apibėga 7 asmenis. Esant finansavimui ir bendruomenės pagalbos poreikiui veikla bus tęsiama ir ateityje.

Norisi pasidžiaugti Vilutiškių bendryste, mokėjimu susitelkti, pagelbėti tada kai kaimyną ištinka bėda ar pasidžiaugti kartu kai jam sekasi. Savo bendrystę įrodėme suteikdami pagalbą sudegus Velučių gyvenamam namui. Padėjome likviduoti gaisro padarinius. Laimutė Velutienė, sūnus Darius ir dukra Žydrė taria nuoširdų AČIŲ visiems už paramą ir buvimą šalia.

Džiaugiamės ne tik Vilučių bet ir Užpalių seniūnijos bendruomenės organizacijomis. Užgavėnių metu buvome maloniai nustebinti, kai vienišus senjo-

rus aplankė užpaliėtės su karštais blynais. Žinoma ne blynuose esmė. Tokia staigmena sušildo širdį, praskaidrina kasdienybę ir leidžia pajusti dėmesį. Dėkojame ir linkime kuo didžiausios sėkmės šios iniciatyvos sumanytojai Lidijai Galvanauskienei.. Turint tokius pavyzdžius ir pačiam norisi padaryti ką nors gera šalia esančiam.

Kaip nepasveikinti ir kartu nepasidžiaugti, šį pavasarį jubiliejus švenčiančiais Vale Čerškuviene, Dalium Indrašium, Janina Kutkiene, Gintautu- Kaziu Sprindžiu. Mielieji būkite sveiki ir laimingi!

*Vilutiškių bendrijos pirmininkė
Nijolė Petrusėvičienė*

Užpalių vaikų dienos centro kelionė į Salaką

Mokinių žiemos atostogos. Vasario dvidešimt pirmosios rytas išaušo šerkšnotas, keliuose plikledis, bet planuota kelionė po kaimyninį Zarasų rajoną prasideda.

Nedidelis Gražutės ežeras davė pavadinimą vienam didžiausių Lietuvoje regioninių parkų. Salake įsikūrusiame Gražutės RP lankytojų centre mus pasitinka direkcijos darbuotojas Leonas Sadauskas. Jis supažindina su ekspozicija apie regione sutinkamus retus augalus, paukščius, Šventosios aukštupį, išpūdingą Šavašos upės slėnį. Ši upė primena galingą kalnų upelį. Vietovėje plyti daug ežerų, šilų, yra Antalieptės marios. Lankytojų centre prisiglaudusi ir Salako mokytojos Vidos Žilinskienės 50 metų kaupta „Jūrų muziejaus“ kolekcija. Joje – per 4000 eksponatų: jūros gyvūnų, spalvingųjų koralų, kriauklių, suvenyrų ir fosilijų. O miestelio amžių istorijoje persipina įvairių tautybių salakonų – lietuvių, rusų, žydų, totorių dažniausiai tragiški likimai.

Iš Salako mūsų kelias pasuka link netoliese esančių Biržūnų. Kalvotos, vingiuotos gatvės, žemai ežeriukas. Atvykstame į mozaikų edukaciją sodyboje, kuri covido pandemijos metu buvo ramybės ir tylos sala pavargusiems tautiečiams. Dažni svečiai joje – Baltriškių vienuoliai. Dviejų talentingų moterų puoselėjami namai žavi tiek išorėje, tiek viduje: svečiams

skirti kambariai dekoruoti skirtingomis spalvomis ir pagal tai pavadinti Mėlynuoju, Raudonuoju ir Žalioju. Kambariuose Dovilės rankomis nertos užuolaidos ir

mininkų sriubomis (barščiais, baravykiene, moliūgiene), žolelių arbata su obuolių pyragu. Ir koks visus apima džiaugsmas, kai po žibintų tarpelių užglaištymo ir mo-



Nuotrauka iš UVDC archyvo

lovų užtiesalai, o Kristina visas įmanomas erdves papildžiusi mozaikos elementais.

Susėdę už ilgo stalo įninkame į kūrybos procesą – maži vaikiukai, paaugliai ir mes, keli suaugę. Kiekvienam turėtų gautis įvairiaspalvis žibintas – žvakidė. Užtrunka, kol paprastas stiklainis pasislepia po spalvotais mozaikos raštais, ir nė vieno vienodo, visi skirtingi, visi vienetiniai. Kol klėjai džiūsta, vaišinamės skaniosiomis šei-

zaikos langelių nuvalymo žvakių liepsnelės nudažo žibintų sienelės!

Atsisveikiname lyg su geromis pažįstamomis, prieš tai atlaikę ilgą fotoseciją. Norėsis kada nors čia sugrįžti. Gera nuotaika lydi namo, o parsivežti darbai dar ilgai primins patirtus įspūdžius.

*Užpalių vaikų dienos centro darbuotoja
Valerija Morkūnienė*

„Rašai eiles gražias iš nuoširdumo auros“

(atkelta iš 6 psl.)

su jaunimu pastatė patriotinį spektaklį A. Liobytės „Kuršiuką“, dainavo kaimo kultūros namų ansamblyje, drauge su kitais įkūrė kaimo muziejų.

Ir džiaugsme, ir liūdesyje rašė eilėraščius nuo mokyklinių dienų. Vieni

Morkūniene ir Palmira Sirvydyte surinko žinias ir 2007 m. išleido puikią knygą apie gimtąjį kaimą „Kaniūkai“, pateikė eilę kraštotyринių straipsnių monografijai „Užpaliai“ (2013).

Kai vaikai išsimokslino, sukūrė savus gyvenimus, vyriausioji dukra Inga

toja, Utenos neįgaliųjų draugijos narė, Trečiojo amžiaus universiteto studentė. Tad sveikintojų ir gerbėjų buvo tiek daug, kad visų negalėsiu išvardinti. Gražiais žodžiais sveikatos ir kūrybingumo palinkėjo Užpalių seniūnas Eugenijus Keraminas, laikraščio „Utenos diena“ ir žurnalo „Indraja“ redaktorius Vytautas Ridikas, Kaniūkų krašto bendruomenė (vadovė Aušrė Indrašienė), Utenos kultūros centro Užpalių skyriaus vadovė Birutė Minutkienė, „Ašvienių“ klubo prezidentė Viktorija Jovarienė, „Verdenės“ literatų klubas (vadovė Daiva Rimšienė), Utenos turizmo ir informacijos centras (vadovė Rasa Jasinevičienė), Utenos neįgaliųjų draugija (vadovė Sandra Ragaišytė), Utenos krašto savanorė Marytė Kazlauskienė, Molėtų internatinės mokyklos klasiokai, buvę mokiniai ir jų tėvai, kaimynai, jubiliatės broliai ir seserys, vaikai ir anūakai.

Nuotrauka Vytauto Ridiko



liko laikraščių puslapiuose, kiti 2002 m. sugulė į pirmąją poezijos knygą „Mano mintys – balti balandžiai“. Dabar Regina Abukauskienė yra išleidusi dvi eilėraščių knygas, mitologinę poemą apie Užpalių kraštą „Dangaus papėdėj“ dvi prozos knygas „Mano žydintis laikas“ ir „Mokyklos padangėj“ (2021). „Praeities versmelėse“ sugulė kraštotyринiai pavimai, sakmės, pasakos apie Užpalių, Daugailių, Jūzintų kraštą, jos pačios ir Palmutės Sirvydytės surinkti. Dar bent 20 – je almanachų yra jos kūrybos. Kaip aktyvi kraštotyринinkė Regina Abukauskienė su bendramintėmis Valerija

Šaučiūnienė – dailininkė, mamos knygų iliustratorė, Utenos kolegijos dėstytoja, Jovita Radzevičiene - maisto gamybos technologė, besidarbuojanti gėlių pardavimo versle Anglijoje, jaunesnieji sūnus Vytautas Abukauskas, agronomas, dabar jau Žemės ūkio ministerijoje viceministras, dukra Saulė Šteinienė studijuoja fiziką ir darbuojasi elektronikos srityje Anglijoje, Regina dar aktyviau pasinėrė į literatūrinę, kraštotyринę ir visuomeninę veiklą. Ji - Utenos krašto literatų klubo „Verdenė“ ir Lietuvos Nepriklausomųjų rašytojų sąjungos narė, Utenos turizmo centro aktyvi keliau-

Jubiliatės Reginos kūrybą skaitė Aušrė Indrašienė, Valerija Morkutienė, Zita Kaunelienė, išradingos renginio vedančiosios bibliotekininkės Vida Juškienė ir Ernesta Šlapelienė. Muzikiniams garsams širdis džiugino Utenos kultūros centro Užpalių skyriaus kanklininkų ansamblis „Pasagėlė“ (vadovė Jolita Novikienė).

Vytautas Indršius apžvelgė Reginos Abukauskienės gyvenimo ir kūrybos kelią ir pasveikino Nepriklausomųjų rašytojų sąjungos vardu.

Rašytojas, kraštotyринinkas
Vytautas Indrašius

Renytės palikimas

Regina Sasnauskienė gimė 1933 metais, gražiam Rytų Aukštaitijos kaime, Vilučiuose. Mokėsi Kišūnų pradžios mokykloje. Mokykla glaudėsi prie smėlio kalno prigludusioje, plačios pievos apjuostos pavasariais išsiliejančios iš krantų Nosvės.

Gimnaziją lankė Svėdasuose, pukiame Vaižganto apdainuotame krašte, apsuptame trijų ežerų: Alaušo, Beragio, Uosintėlio.

1958 metais baigė Vilniaus universitetą, įgijo filologės ir vidurinės mokyklos mokytojos kvalifikaciją. Keturiasdešimt trejus metus dirbo Juozo

Tallat-Kelpšos muzikos mokykloje (Vilniaus konservatorija).

Labai mėgo keliauti. Su sūnumis apkeliavo Europą, Skandinavijos šalis. Tačiau, kaip Regina Sasnauskienė teigė „Pati gražiausia ir mieliausia – tėviškė. Čia ir žmonės gražesni ir saulė kaitresnė, ir paukščiai gražiau čiulba, ir lietus maloniau lyja“

2024 m. kovo 17 dieną anapus saulės iškeliauo Vilutiškių bendrijos narė Regina Sasnauskienė. Regina Vilučiuose švelniai buvo vadinoma Rentyte. Ji buvo mūsų bendrijos siela, labai jautri, nuoširdi, pareigingas, Vilučių kai-

mo kryžiaus statymo iniciatorė, aktyvi moterų ansamblio narė. Į ansamblio repeticijas važinėjo kiekvieną penktadienį iš Vilniaus, kuriame ji gyveno ir dirbo. Mums atminimui liko Reginos išleista knyga „Vilučiai“, daugybė nuotraukų, kuriose ji fiksavo Vilučių bendruomenės veiklą, straipsniai „Už Palių“ laikraštyje ir vokalinio ansamblio metraštis. Regina Sasnauskienė nuėjo gražų, prasmingą 91 metų savo gyvenimo kelią, rodydama pavyzdį mums, kaip mylėti savo kraštą, suprasti ir gerbti kiekvieną šalia esantį žmogų.

Vilučių bibliotekininkė
Ernesta Šlapelienė

Jau planuojame savo ateitį

Sausio 18 d. Užpalių gimnazijos I-II g. klasių mokiniai lankėsi Kaune, kur Žalgirio arenoje šurmuliavo „Aukštųjų mokyklų mugė 2024“. Renginyje lankytojus pasitiko bene visos Lietuvos aukštosios mokyklos – universitetai, kolegijos, profesinio mokymo įstaigos. Į mugę atvykę būsimi studentai galėjo susipažinti su daugybe aukštųjų Lietuvos mokyklų. Į rūpimus klausimus apie studijų pasirinkimą, jų programas bei ateities karjerą noriai ir išsamiai pasakojo mokyklų atstovai. Renginių zonoje vyko ir mokyklų prisistatymai, pažintinės paskaitos. Mokiniai džiaugėsi pagilinę žinias apie jiems įdomias mokyklas bei studijų programas. Mugė visiems paliko puikius įspūdžius.

Užpalių gimnazijos jaunoji žurnalistė Augustė Gavėnaitė



„Muziejus ant ratų“ Užpalių gimnazijoje

Ketvirtadienį Užpalių gimnaziją aplankė „Muziejus ant ratų“. Mokiniai galėjo pagilinti žinias apie LDK Reformacijos laikotarpį. Dalyviai buvo paskirti į dvi komandas: reformatai ir kontrreformatai. Komandos, pasiskirsčiusios pareigomis, turėjo atlikti atskiras užduotis ir bendradarbiauti. Teko nusikelti į senovę: statyti bažnyčią, spausdinti knygą, kalbėtis su didžiomis to laikotarpio asmenybėmis. Komanda, greičiau atlikusi užduotis, pelno daugiau taškų. Šis įdomus ir naujoviškas užsiėmimas mokiniams labai patiko, nes žaidžiant įdomiau mokytis.

Užpalių gimnazijos jaunoji žurnalistė Augustė Gavėnaitė

„Nepabuvęs kareivėliu...“

Kovo 1 d. Užpalių gimnazijoje lankėsi Panevėžio karo prievolės štabo kariškiai R. Stuknys ir R. Grigalienė. Susitikime III g. klasės mokiniai klausėsi pristatymo apie tarnavimo Lietuvos kariuomenėje galimybes, susipažino su karininko profesija. Mokiniai ne tik sužinojo, kad Lietuvos kariuomenėje tarnauti galima įvairiais būdais, bet turėjo galimybę susipažinti su ginklais, gauti atsakymus į rūpimus klausimus.

*Užpalių gimnazijos III g. klasės mokinė
Beatrisė Vinokurova*



Įdomioji popietė muziejuje

Užpalių gimnazijos 5-os klasės mokiniai su auklėtoja D. Skvarnavičiene, minėdami Kovo 11-ąją, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dieną, mokėsi muziejuje. Vyko įdomioji popietė „Atrask ir įmink“. Reikėjo įminti mėsles, atspėti patarles, atsakyti į įvairius klausimus apie senovinių daiktų paskirtį, rašytojus, Mokyklos muziejus – puiki vieta, kur gali susipažinti su senoviniais daiktais, netgi sužinoti jų pavadinimus ir tiesiog pasitikrinti žinias apie Lietuvą.

Užpalių gimnazijos jaunesni žurnalistai



Nuotraukos iš Užpalių gimnazijos archyvo

Užpalių gimnazija



Dailyraštis ir gražiausi lietuviški žodžiai Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo proga

Užpalių gimnazijos 5-10 klasių mokiniai per lietuvių kalbos pamokas rašė dailyraštį ir rinko gražiausius lietuviškus žodžius. Laikas nuo Vasario 16-osios iki Kovo 11-osios - ypatingas laikas, nes minimos Lietuvių kalbos dienos. Gražus Lietuvių kalbos dienų tikslas – didinti lietuvių kalbos prestižą, stiprinti kalbos mokymosi motyvaciją, skleisti žinią apie vieną seniausių indoeuropiečių kalbų. Gražūs ir prasmingi dailyraščio tekstai - M. Daukšos „Postilės“ prakalba ir J. Biliūno „Laimės žiburys“ (šiemet J. Biliūnui – 145). Mokiniai ne tik klasėse dirbo, bet penktokės Elzė ir Akvilina kalbino ir Užpalių miestelio žmones rašyti dailyraštį, rinkti gražiausius lietuviškus žodžius. Ir kaip džiugu, kad šiemet dailyraštį kartu su mokiniais rašė Užpalių seniūnijos, ambulatorijos, parduotuvės ir kultūros centro darbuotojai. Ačiū už bendrystę! Mes tikrai mylim lietuvių kalbą, mylim Lietuvą.

Užpalių gimnazijos jaunesni žurnalistai

Gerbk senelį, nes ir pats pasensi...

(Lietuvių liaudies patarlė)

Visą šią savaitę Užpalių gimnazijos septintokai, pakviesti Lidijos Galvanaušienės – aktyvios užpalietės, savanoriavo ir gamino saldžias dovanėles VŠĮ Krizių centro „Angelų pieva“ gyventojams. Užpalių kavinėje pas Danguolę mokiniai ne tik kepė keksiukus, bet ir juos puošė. Bendramintės Lidija ir Danguolė kepti keksiukus ir riešutėlius subūrė ne tik Užpalių gimnazijos mokinius, bet ir miestelio gyventojus, maltiečius. Septintokai gražiai dovanėles supakavo ir prieš pat Velykas nuvežė į Senelių globos namus, esančius Rukliuose, prie Alaušo ežero. Jautrūs linkėjimai, pokalbiai

Nuotraukos iš Užpalių gimnazijos archyvo



bei prisilietimai suvirpino ne tik šių namų gyventojų, bet ir ten dirbančių slaugučių širdis. Iš Sudeikių miestelio mokyklinis autobusas su susimąščiais vaikais, pasuko link Utenos. VŠĮ Krizių centro „Angelų pieva“ gyven-

tojams mokiniai linkėjo sveikatos, vilties ir gražių švenčių. Gera laukti švenčių, kai darai gerus darbus.

Užpalių gimnazijos 7 klasės mokiniai ir auklėtoja D. Usevičienė

20 metų kartu su NATO

Kovo 29-ąją Lietuva mini 20 metų sukaktį, kai mūsų valstybė tapo NATO nare. Prieš 75 metus Šiaurės Atlanto šalys paskelbė NATO įkūrimą. Šio įvykio proga jau šeštus metus Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentas prie KAM organizuoja rašinių konkursą „Mes esame NATO“. Konkurse 8-12 klasių mokiniai varžosi dėstydami savo mintis duotomis temomis penkiomis skirtingomis kalbomis - lietuvių, lenkų, anglų, prancūzų bei vokiečių. Šiais metais Užpalių gimnazijos bendruomenė džiaugiasi II g. klasės mokinė Auguste Gavėnaite, tapusia trečiosios vietos laureate. Ji pasirinko temą „NATO partnerystė už Aljanso ribų svarba“ ir anglų kalba parašė rašinį, vertą prizinės vietos. Kovo 27 d. Valdovų rūmuose įvyko iškilmingi nugalėtojų apdovanojimai. Sveikiname Augustę ir jos mokytoją Jūratę Kirdeikiene, dėkojame lietuvių ir anglų debatų klubo nariams: Gabijai, Beatrisei, Izabelai, Gaivilei, Benui, Ainorui bei mokytojai N. Braukylienei už dalyvavimą šiame konkurse.

Užpalių gimnazijos jaunoji žurnalistė Emilija Tarvydaitė

Protų mūšis „Praleidžiu progą pasityčioti 2024!“

Kovo 26 dieną Užpalių gimnazijos komanda, kurią sudarė 7 klasės mokinės Augustė Meškauskytė, Smiltė Šlapelytė, Judita Trakaitė ir 8 klasės mokinė Kotryna Šukytė, dalyvavo respublikinėje mokinių viktorinoje – protų mūšyje „Praleidžiu progą pasityčioti 2024!“; skirtą atkreipti visuomenės dėmesį į patyčių ir smurto prieš vaikus problemas, formuoti teigiamas nuostatas į pagarbą ir draugišką tarpusavio bendravimą ir taip paminėti „Sąmoningumo mėnesį BEPATYČIŲ 2024!“ Nuotoliniame renginyje dalyvavo 109 komandos iš įvairių Lietuvos ugdymo įstaigų. Mūsų komanda gražiai pasirodė, tarp 109 komandų – 28 vieta. Viktoriną organizavo Kauno „Vyturio“ gimnazija ir Kauno švietimo inovacijų centras.

Apie sėkmę viktorinoje Užpalių gimnazijos jaunesni žurnalistams papasakojo soc. pedagogė Virginija Rudokienė

TRUMPAI APIE IVYKUSIUS RENGINIUS

Vasario 9 d.

Užpalių seniūnijos moterys, susibūrusios į Utenos Trečio amžiaus universiteto Užpalių fakultetą ir „Gero skonio“ klubą norėdamos surasti tinkantį saviraiškos būdą ar patobulinti tam tikrus gebėjimus nuolat mokosi, dalyvaudamos seminaruose, mokymuose, edukacijose. Šiandienos nuolat besikeičiančioje visuomenėje mokymasis yra esminė vertybė.

Seminarą „Aliejai ir sveikata“ pravedė Utenos visuomenės sveikatos biuro direktorės pavaduotoja Ina Meidienė.



Vasario 13 d.

Antradienį, vasario 13 d., Užpalių gimnazijos ikimokyklinukai, priešmokyklinukai, 1-7 kl. mokiniai kartu su Užpalių kultūros centru organizavo žiemos išvarymo šventę. Nuo ryto mažieji vijo žiemą iš mokyklos klasių, koridorių, o vyresnieji varė iš mokyklos kiemo bei miestelio. Smagiais šokiais, triukšminga eiseną, ragaudami gardžiausius blynus, žaisdami Lašininio ir Kanapinio žaidimus, šventės dalyviai įveikė žiemos viliones, sudegino Morę ir kupini džiaugsmo išsiskirstė po namus nešdami žinių apie pavasarį.



Kovo 1 d.

Užpalių kultūros namuose vyko užpaliečio, kino kūrėjo Jonas Kuliešiaus kūrybos vakaras. Jono Kuliešiaus darbai įvertinti Lietuvos kino mėgėjų sąjungos Respublikiniame mėgėjiškų filmų festivalyje: 2021 m. - geriausias dokumentinis filmas „Gyvenimas tarp kelių“, 2022 m. - Specialusis diplomą už dokumentinio kino portretą „Dalis gyvenimo“, 2023m. - Diplomą už kūrybingą kino archyvų panaudojimą ir sukurtą filmą „1906“. Šie ir kiti filmai bus parodyti Užpalių kultūros namuose.

Kovo 8 d.

Kovo 8 d., Užpalių biblioteka UTAU Užpalių fakulteto ir „Gero skonio“ klubo moterys, rinkosi švęsti kovo 8 dienos ir žiūrėti festivalio „Nepatogus kinas“ bendrakūrstės projekto, NK-DOKU dokumentinio filmo „Kalendorinės mergaitės“. /JAV, Švedija 2022

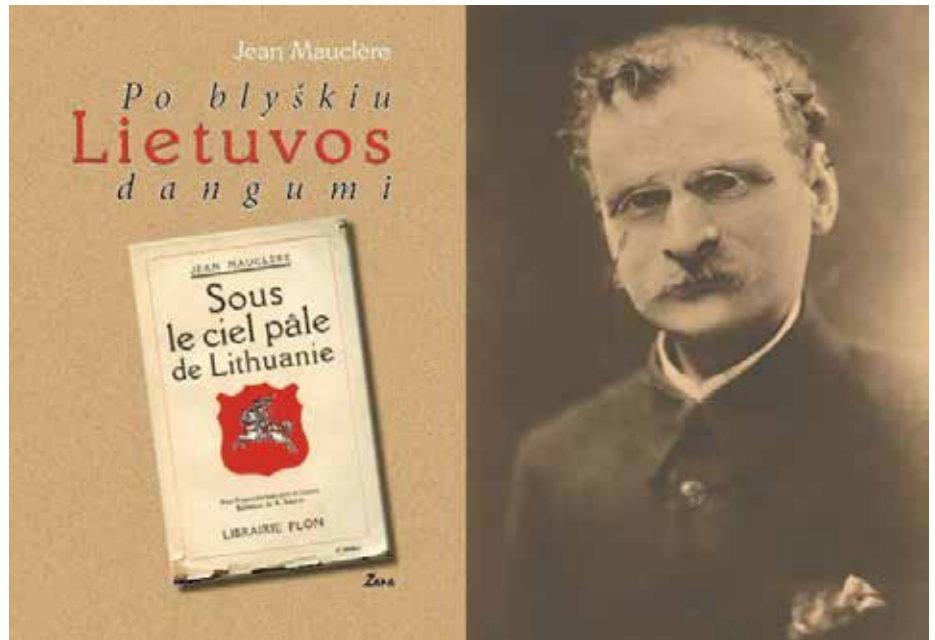
m. Režisieriai / -ės.: Maria Loohufvud, Love Martinsen.

Filmas apie Floridos šokių grupę, skirtas moterims virš 60-ties. Būti kalendorine mergaite reiškia šokti iš visos širdies, bent trumpam paliekant problemas namuose. Tereikia šiek tiek kūrybiškumo ir tikros draugystės. Filmas keičiantis supratimą apie senatvę.



Kovo 9 d.

UKC Užpalių centre vyko susitikimas su užpaliėčiu, žurnalistu Valdu Puteikiu ir prancūzų literatūros profesore Genovaite Dručkute. Susitikimo metu buvo pristatyta Jeanas Mauclère'as (Žanas Mokleras), prancūzų rašytojo, žurnalistu ir keliautojo knyga "Po blyškiu Lietuvos dangumi", išleista 1926 m. Knyga beveik po šimto metų vėl atkeliavo į Užpalius. Juose rašytojas lankėsi 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, kai miestelyje per Šventąją buvo tiesiamas tiltas. O kokius Užpalius jis tada pamatė, apie tai pasakojo Užpalių kultūros namų vadovė Birute Minutkienė.



Kovo 20 d.

Kamenyčioje rinkosi užpaliėčiai ir svečiai pasveikinti Viktorijos Jovarienės gavus G. Petkevičaitės – Bitės meda­lį „Tarnaukime Lietuvai“. Renginį vedė UTAU Užpalių fakulteto vadovė Birutė Masonienė ir bibliotekininkė Vida Juš­kienė. Renginio metu kankliavo Asta Motuzienė su Emilija Tarvydaite, bendroms dainoms kvietė UKC Užpalių skyriaus meno vadovė Nijolė Navikienė.



Balandžio 3 d.

Utenos trečio amžiaus Užpalių fakulteto klausytojos lankėsi Rokiškio rajone, Kamajų seniūnijoje.

Pirma stotelė - Salų dvaras, esantis didžiausioje ežero saloje, į kurią žvelgiant iš paukščio skrydžio matomi Lietuvos valstybės kontūrai

Antra kelionės stotelė - poeto ir kunigo Antano Strazdo muziejus Kamajuose. Muziejui pasirinkta ir pritaikyta neįprasta vieta – Kamajų šv. Kazimiero bažnyčios šventoriuje esanti koplyčia. Muziejus nedidelis, tačiau visa erdvė inovatyviai pritaikyta šiuolaikiniam lankytojui.

Trečia stotelė - Kamajų šv. Kazimiero bažnyčia. Legenda apie bažnyčios statybą pasakoja – Kamajų vieto-



je anksčiau buvo dideli miškai. Kartą važiuąs ponas, jį labai kamavę tuose miškuose plėšikai. Jis išsigelbėjo, toje vietoje paskui pastatė bažnyčią, o tą vietą pavadino Kamajais, prisiminti, kad jį

labai kamavo.

Turininga, žiniomis turtinga kelionė baigėsi, o mes jau planuojame naujus mokymus ir keliones.

Tragiško 1863 – 1894 metų sukilimo aidai vis dar pasiekia užpalėnus

160 metų praėjo nuo tų dienų, kai Užpalių kraštu praūžė tragiška 1863 – 1864 m. sukilimo audra, palikdama bevardžius sukilimo vado Povilo Červinskio „Sovos“ ir jo kovos bendražygių kapus. Jau bent penkios užpalėnų sukilimo tremtinių kartos palaidotos Samaros ir Tomsko gubernijose, jau nebesurandu nė vieno senolio, kurie man pasakojo apie savo giminės tremtinius, prieš 10 metų rašant knygą „Išginti į užmarštį“, tačiau kartas nuo karto netikėtai atsiverčia archyvų puslapiai ir atskleidžia dar nežinomus tų metų tragiškus faktus. Visai nesenai Lietuvos valstybės istorijos archyve tyrinėjant „Ukmergės apskrities, Užpalių bendruomenės gyventojų 1858 – 1865 m. revizinius sąrašus“, radau naujas šeimas ir pavienius asmenis, ties kuriomis cariniai valdininkai paliko prieraišus, jog šie išbraukiami iš sąrašo „kaip išsiųsti iš krašto už politinius prasikaltimus“. Be mums žinomų ir aprašytų knygoje „Išginti į užmarštį“, radau naujas šeimas iš Butiškių, Degesių, Gailiešionių, Likuncių kaimų ir Užpalių miestelio.

Apie Butiškių kaimo Kazimiero Miliiaus ir Gailiešionių kaimo Mykolo Regalo šeimas parašysiu plačiau, turėdamas viltį, kad atsiras giminės ir papildys mano atradimus. Darau prielaidą, kad šios šeimos buvo ištremtos į Tomsko guberniją, nes Samaros (Saratovo) gubernijos sąrašuose šių pavardžių neaptikau.

Butiškių kaimo tremtiniai Miliai

Butiškių kaimas išsidėstęs už 3 km. nuo Užpalių, prie kelio į Svėdasus. Kaime iki 1863 m. gyveno dvi Milių šeimos ir viena iš jų, Kazimiero Miliiaus (dokumente Milis) šeima po sukilimo buvo išbraukta iš bendruomenės sąrašo.

Kazimieras Milius (Milis), 27 metų Juozapo Miliiaus ir Esteros (retas vardas) Tarvydaitės sūnus, 1841 m. birželio 14 d. vedė kaimynystėje gyvenančią 30 metų našlę Brigitą Šarakauskaitę – Gladutieneį. Jų pirmagimės Eufrozina ir Kotryna mirė kūdikystėje. Po jų, 1847 m. vasario 1 d. gimusiai mergaitei, suteikė Esteros vardą (krikštatėviai Justinas Milius su Karolio Šarakausko žmona Judita).

1849 m. balandžio 20 d. Brigita pagimdė dvynius: Teodorą ir Jurgį. Teodoros

krikštatėviais buvo Vincas Galvydis su Judita Miliūte, o Jurgio – Jurgis Namajuška su Rapolo Baukio žmona Ona (LVIA, f. 669, ap. 1, byla 1119, lap. 134). Deja, mergaitė neišgyveno nuo vaikiškų ligų mirė.

1851 m. gegužės 2 d., Milių šeimą pa-



Kunigas Antanas Mackevičius laimina sukilėlius ir šventina jų vėliavas. Dail. Zigmas Petravičius 1936 m

pildė duktė Elžbieta (krikštatėviai Pranciškus Milius su Justino Miliiaus žmona Kotryna), o 1853 m. liepos 23 d. gimė Marijona (krikštatėviai Juozapas Šileikis su Mykolo Mikučionio žmona Uršule).

Po 1863 m. sukilimo, šešių asmenų valstiečio Kazimiero Miliiaus šeima iš bendruomenės revizinių sąrašų išbraukti su prieraišu: „išsiųsti iš krašto už politinius prasikaltimus“ (LCVIA, f. 1262, ap. 1, byla 15, kadras 307).

Gailiešionių kaimo tremtiniai Regalai

Gailiešionių kaimas yra už 6 km. į šiaurės rytus nuo Užpalių miestelio. Prieš 120 metų čia būta 226 gyventojų, o dabar belikę tik 4. Į Gailiešionių kaimą Mykolas Regalas atėjo 1833 m. rugsėjo 28 d. iš Baltakarčių kaimo, Sudeikių parapijos „užkuriomis“ į Juozapo Žilinsko ūkį, vesdamas 18 - metų jo dukrą Uršulę Žilinskaitę. Daug jų vaikų išmirė, užaugo dukra Veronika, sūnūs: Juozapas, Jonas ir Kazimieras.

1863 m. gruodžio gale, ar 1864 m. sausio mėnesio pradžioje Mykolą Regalą

– 55 m. su žmona Uršule – 48 m., su mažamečiais vaikais: Jonu (gim. 1855 06 20) ir Kazimieru (gim. 1858 03 15), ištremė iš giminės „už politinius prasikaltimus“. Dukra Veronika – 17 m. ir sūnus Juozapas – 20 m. liko Lietuvoje. Gal juos tėvai

spėjo paslėpti, gal tuo metu svečiavosi pas gimines? – belieka tik spėlioti, tačiau tremtinių sąrašė jų nėra (LVIA, f. 1262, ap. 1, byla 15, kadras 303).

Degesių kaimo tremtiniai Azusieniai, Abukauskai ir Ona Bislienė

Tyrinėjant Užpalių bendruomenės gyventojų revizinius sąrašus, paaiškėjo kad iš Degesių kaimo už teikiamą pagalbą 1863 m. sukilėliams, į Sibirą buvo ištremta ne viena Vincento Abukausko (Kirvelio) šeima, o trys šeimos. Ties ištremtų šeimų, arba pavienių asmenų pavardėmis, vėlesniais metais atliktas prieraišas liudija, kad šie asmenys išbraukiami iš sąrašo „kaip išsiųsti iš krašto už politinius prasikaltimus“. Sąrašė nurodytų asmenų amžius gana netikslus, tad kai kuriuos sutikslinau su Užpalių bažnyčios metrikais.

Taip per vieną 1863 metų gruodžio kūčių vakarą, Degesių kaimas neteko 16 gyventojų. Kokie Azusienio ir Onos Bislienės šeimų likimai, man nepavyko

nukelta į 9 psl.

Etnokultūros atspindžiai vaikų velykėlėse

Šv. Velykos, pagal krikščionišką kalendorių, tęsiasi savaitę. Pirmą sekmadienį, po jų švenčiamas Atvelykis, dažnai vadinamas vaikų Velykėlėmis. Šiai dienai, vėl dažomi kiaušiniai, o prisiliekant tradicijos, dauzyti turėtų tik vaikai. Tačiau šventės metu vyksta ir kitokios atrakcijos tai gražiausio, didžiausio, mažiausio margučio rinkimai ir margučių ridenimo varžybos, kurios simbolizuoja mūsų žemės pabudimą. Jau daug metų, vaikų Velykėlės yra švenčiamos Užpa-



liuose, o jų organizatoriai yra Užpalių LIONS klubas. Pasitarus su parapijos klebonu Jonu Bučeliu, ir jam padedant, pirmosios vaikų Velykėlės vyko šventoriuje. Iš kuklių Velykėlių, laikui bėgant, jos tapo gražia tradicija, kurioje dalyvauja gausus būrys vaikų, tėvelių ir miestelėnų. Prie šventės organizavimo prisideda Užpalių seniūnija, UKC Užpalių skyrius, Užpalių gimnazija, Užpalių vaikų dienos centras, Užpalių ir Vilučių bibliotekos. Aikštelė jos erdvės

pasipuošė šiai šventei būdingais simboliais. Čia patogiai įsitaisė kiškučiai, meškinai, išaugo kiaušinių medis ir kita atributika. Buvo išaiškintas gražiausias, didžiausias, mažiausias ir kiečiausias margutis. Daugiausiai dalyvių sulaukė margučių ridenimo čempionatas. Pabandyti laimę

Laimės šulinyje, buvo daug norinčių, nes laimė buvo dalinama nemokamai. Gerą nuotaiką kūrė Užpalių gimnazijos mokiniai, kurie velykine tema deklamavo eiles, dainavo ir muzikavo. Vaikus meninei programai paruošė N. Navikienė ir B. Minutkienė. Edukacinį, velykinį pasakojimą organizavo bibliotekininkės V. Juškienė ir E. Šlapelienė. Vaikų Velykėlėse aktyviai dalyvavo Šv. Teresės šeimynos vaikai. Jie kūrybingai pasipuošė zuikių kostiumais ir padėjo įteikinti prizus dalyviams. Renginį vedė kultūros namų darbuotoja B. Minutkienė ir LIONS klubo įkūrėja N. Rimkevičienė. Visi vaikai, kurie dalyvavo įvairiose rungtyse, buvo apdovanoti, o prizus jiems teikė LIONS klubo prezidentė L. Jakštienė. Pabaigoje, visų dalyvių laukė gausus vaisių stalas. Smagu buvo matyti gražias vaikų Velykėles ir jausti, kad ši tradicinė šventė, kurioje gausu etnokultūros elementų, gyvuoja, apjungia žmones ir įtvirtina kultūrinės vertybes.

N. Rimkevičienė Lions klubo įkūrėja

Tragiško 1863 – 1894 metų sukilimo aidai vis dar pasiekia užpalėnus

(atkelta iš 13 psl.)

nustatyti. Iš archyve esančios Vincento Abukauskos šeimos tremties bylos darau prielaidą, kad Ažusienio sūnūs ir Bislienės šeima (kaip ir Abukauskos) buvo ištremtos į Tomsko guberniją. Tikėtina, kad iš tremties į Lietuvą niekas iš palikuonių negrįžo ir nesikreipė į Žemės ūkio departamento ministeriją, dėl jų valdose gyvenusių kolonistų turto nusavinimo.

Ažusienis Juozapas, Jokūbo iš Degesių kaimo, 1839 m. lapkričio 5 d. vedė Grasildą Repšytę iš Kaimynų kaimo. 1863 m. jam buvo 51 m., žmonai Grasildai – 41 m., o vaikams: Liudvikui – 23 m., Povilui – 20 m., Antanui – 15 m., Viktorijai – 17 m. Brolius Liudviką, Povilą ir Antaną Ažusienius ištrėmė kaip politinius prasikaltėlius.

Bislienę – Balčiūnaitę Oną, Juozapo – 42 m. našlę ištrėmė su vaikais: Rachele – 18 m., Juozapu – 22 m., Dominyku – 20 m. Lietuvoje liko du jos sūnūs: Zigmantas

– 16 m. ir Pranas – 10 m., nes trėmimo metu buvo pas gimines kitame kaime. Onos vyras Bislys Mykolas, Juozapo mirė 1855 m. vasario 18 d., palikdamas našlę su penkiais vaikais.

Abukauskas (Kirvelis) Vincentas, Stanislovo – 38 m., su žmona Veronika Butkyte – 33 m. ir vaikais: Jonu – 12 m., Karolina – 10 m., Agota – 7 m. ir Anastasija – 2 metų. Vincentas ir Veronika Abukauskai buvo kilę iš Kaniūkų kaimo, susituokė 1850 m. vasario 19 d. ir neužilgo apsigyveno kitame Šventosios upės krante esančiame Degesių kaime. Iš šio kaimo visa šeima buvo ištremta į Tomsko guberniją. Į Lietuvą šeima sugrįžo apie 1885 metus, tačiau apsigyventi tėviškėje Degesių kaime neturėjo teisės, nes ten šeiminkavo carinės valdžios apgyvendintos kolonistų Ivano Kaminskio ir Jefimo Liutikovo šeimos. Tremtiniai Abukauskai apsigyveno Bajorų kaime, netoli Užpalių.

Abu čia ir mirė 1887 m., Veronika – kovo 3 d. Vincentas – kovo 14 d. Mirties įrašė nurodyta, kad liko vaikai: Jonas, Karolina, Agota ir Anastasija (LVIA, f. 669, ap. 19, byla 79, lap. 198, 199).

Kai nepriklausomybės pradžioje Lietuvos vyriausybė išleido įstatymą, suteikianti teisę tremtinių įpėdiniams grąžinti kolonistų valdomas žemes, į Žemės ūkio departamentą 1925 m. kreipėsi jauniausia Veronikos ir Vincento Abukauskų duktė Anastasija Velutienė (gim. 1861 01 09), gyvenusi Mikėnų kaime, Užpalių valsčiuje. Bažnyčios metrikų išrašais ji įrodė, kad jos brolis Jonas, seserys Agota ir Karolina jau mirę ir ji liko vienintelė tėvų Abukauskų ūkio Degesių kaime paveldėtoja. Jai ir buvo 1928 m. gegužės 4 d. nutarimu grąžinta dalis tėvų ūkio (LCVA, f. 1248, ap.2, byla 3014).

Tęsinys kitame numeryje

*Kraštotyrininkas
Vytautas Indrašius*